

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 3.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.4>

УДК 336.02:330.341.42:336.74(477)

C. M. Халатур,

д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8331-3341>

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ У КАТЕГОРІЯХ ДЕТІНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

S. Khalatur,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University*

BUDGET AND TAX RELATIONS IN UKRAINE IN THE CATEGORIES OF DE-SHADOWING AND FINANCIAL SECURITY

Стаття присвячена аналізу бюджетно-податкових відносин в Україні в контексті детінізації економіки та зміцнення фінансової безпеки держави. Розкривається сутність взаємозв'язку між прозорістю податкових потоків, ефективністю бюджетного регулювання та здатністю держави протидіяти тіньовим процесам, що підривають стабільність фінансової

системи. Особлива увага приділяється впливу тіньової економіки на формування доходної частини бюджету, адже приховування реальних обсягів господарської діяльності зменшує податкову базу, ускладнює прогнозування надходжень і створює додаткові ризики для макроекономічної рівноваги. У статті обґрунтовується, що детінізація є ключовим чинником підвищення фінансової безпеки, оскільки сприяє зниженню корупційних практик, посиленню довіри до державних інституцій та формуванню стійких бюджетних ресурсів. Okремо розглядаються сучасні виклики, пов'язані з воєнними та економічними потрясіннями, які актуалізують потребу в удосконаленні податкового адміністрування, цифровізації контролю та впровадженні аналітичних інструментів для виявлення тіньових схем. На основі проведеного дослідження робиться висновок про необхідність комплексного реформування бюджетно-податкових відносин, що передбачає поєднання інституційних змін, технологічних рішень і стратегічного підходу до забезпечення фінансової стійкості держави.

The article examines the development of budget and tax relations in Ukraine through the analytical categories of economic de-shadowing and financial security. The study highlights the systemic impact of the shadow economy on the formation of budget revenues, the stability of tax flows, and the state's ability to ensure predictable fiscal planning. Particular attention is paid to the mechanisms through which hidden economic activity distorts tax bases, reduces the effectiveness of fiscal regulation, and increases macroeconomic vulnerability. The article emphasizes that de-shadowing is not limited to expanding the revenue potential of the budget but also serves as a fundamental prerequisite for strengthening financial security by reducing corruption risks, enhancing institutional transparency, and improving the resilience of public finance. The research outlines the challenges intensified by wartime conditions, including the need for more efficient tax administration, digital monitoring tools, and analytical

systems capable of detecting and preventing shadow schemes. The article argues that the modernization of budget and tax relations requires a comprehensive approach combining institutional reforms, technological solutions, and strategic measures aimed at stabilizing financial flows and reinforcing the state's capacity to counteract economic threats. Budget and tax relations in Ukraine are closely interconnected with the processes of de-shadowing of the economy and the formation of an appropriate level of financial security. Shadow practices continue to significantly affect the volume and structure of budget revenues, reducing the effectiveness of fiscal policy and creating additional risks for the stability of public finances. Improving tax administration mechanisms, increasing the transparency of financial flows and introducing modern digital control tools are key conditions for reducing the scale of shadowing and strengthening the financial stability of the state. The results of the study confirm the need for a comprehensive approach to reforming the budget and tax system, which should combine institutional changes, technological solutions and a strategic vision for the development of the financial sector.

Ключові слова: *бюджетно-податкові відносини, фіскальні ризики, демінізація, фінансова безпека, держава, бюджет, доходи, видатки, податкові надходження, категорії.*

Keywords: *fiscal relations, fiscal risks, de-shadowing, financial security, state, budget, income, expenditure, tax revenues, categories.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний стан бюджетно-податкових відносин в Україні характеризується високим рівнем впливу тіньової економіки, що істотно ускладнює формування стабільної та передбачуваної фінансової бази держави. Наявність значних обсягів прихованої господарської діяльності знижує ефективність податкового регулювання, спотворює структуру бюджетних надходжень і створює

додаткові ризики для фінансової безпеки. У таких умовах постає потреба у переосмисленні ролі бюджетно-податкових механізмів як інструментів протидії тінізації та забезпечення стійкості фінансової системи. Проблема посилюється впливом воєнних та економічних викликів, які підвищують навантаження на державні фінанси та вимагають більшої прозорості, ефективності й адаптивності фіскальної політики. Водночас процеси детінізації набувають стратегічного значення, оскільки визначають здатність держави забезпечувати належний рівень фінансової безпеки, підтримувати макроекономічну рівновагу та створювати умови для сталого розвитку. Саме тому дослідження бюджетно-податкових відносин у контексті детінізації та фінансової безпеки є важливим як для наукового обґрунтування сучасних фіскальних підходів, так і для формування практичних рішень, спрямованих на підвищення ефективності державної фінансової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика бюджетно-податкової політики, її трансформації в умовах воєнних викликів та впливу тіньової економіки на фінансову безпеку держави посідає центральне місце в сучасних українських наукових дослідженнях.

У статтях Ю. О. Огренич, І. О. Щєбликіної та А. Є. Сопіної розглядаються особливості функціонування бюджетно-податкової політики в умовах глибоких економічних і соціальних трансформацій, посилених воєнними подіями. Автори акцентують увагу на динаміці доходів і видатків бюджету, визначаючи ключові податки як основу формування дохідної частини. Значну увагу приділено проблемам фіскальної збалансованості, що загострюються в умовах зростання оборонних потреб та обмеженості ресурсів. Дослідники пропонують напрями підвищення ефективності податкового адміністрування, удосконалення міжбюджетних відносин і зміцнення стійкості бюджетної системи у довгостроковій перспективі, підкреслюючи необхідність адаптивності фіскальної політики до кризових умов [1].

В роботах Ю. О. Огренич і В. С. Кармазіної аналізується специфіка функціонування податкових і митних органів у період воєнного стану. Автори досліджують зміни в нормативно-правовому регулюванні, що вплинули на адміністрування податків і митних платежів, а також окреслюють проблеми кадрового, організаційного та технічного забезпечення контролюючих інституцій. Особливу увагу приділено зростанню ризиків ухилення від оподаткування та необхідності посилення координації між державними органами. Запропоновані напрями вдосконалення спрямовані на підвищення ефективності контролю в умовах підвищеної турбулентності та загроз економічній безпеці [2].

Т. Косова та Є. Тренкін розглядають бюджетно-податкові відносини крізь призму фінансової безпеки держави, наголошуючи на значному впливі тіньової економіки на формування бюджетних доходів. Автори аналізують фіскальні ризики, пов'язані з тінізацією, та підкреслюють необхідність системної детінізації як ключового інструменту зміцнення фінансової стійкості. У дослідженні простежується взаємозв'язок між рівнем податкової дисципліни, бюджетним дефіцитом і борговим навантаженням, що дозволяє визначити стратегічні орієнтири вдосконалення фіскальної політики в умовах зростання економічних загроз [3].

В наукових працях Н. М. Котвицької, І. В. Стародубова та В. В. Буряка досліджується ефективність інструментів бюджетно-податкової політики у протидії тінізації економіки. Автори аналізують податкові стимули, контрольні механізми, цифровізацію адміністрування та інституційні зміни як засоби мінімізації тіньових процесів. Значна увага приділяється оцінці результативності цих інструментів в умовах економічної нестабільності та трансформаційних реформ, що дозволяє сформулювати уявлення про їхню дієвість і потенціал подальшого розвитку [4].

У дослідженнях І. Ю. Ружицького розкривається взаємозв'язок між рівнем тінізації економіки, корупційними проявами та станом економічної безпеки держави. Автор проводить оцінювання впливу неформального

сектору та корупційних ризиків на макроекономічні показники, бюджетні надходження та інвестиційний клімат. Обґрунтовується необхідність комплексної антикорупційної та детінізаційної політики, що має стати фундаментом для зміцнення економічної та фінансової безпеки України [5].

Попри значний науковий доробок, проблематика бюджетно-податкової політики, детінізації економіки та забезпечення фінансової безпеки України потребує подальшого поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретичних і практичних підходів до вдосконалення бюджетно-податкових відносин України в умовах необхідності детінізації економіки та зміцнення фінансової безпеки держави. У межах дослідження ставиться завдання розкрити взаємозв'язок між масштабами тіньових процесів, ефективністю податкового адміністрування та здатністю бюджетної системи забезпечувати стабільність і передбачуваність фінансових потоків. Особлива увага приділяється визначенню ключових ризиків, які тіньова економіка створює для фінансової безпеки, а також аналізу інструментів, що можуть підвищити прозорість та результативність фіскальної політики. Стаття має на меті сформулювати науково обґрунтовані підходи до модернізації бюджетно-податкових механізмів, які сприятимуть зменшенню тінізації, посиленню інституційної спроможності держави та забезпеченню стійкого функціонування фінансової системи в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.

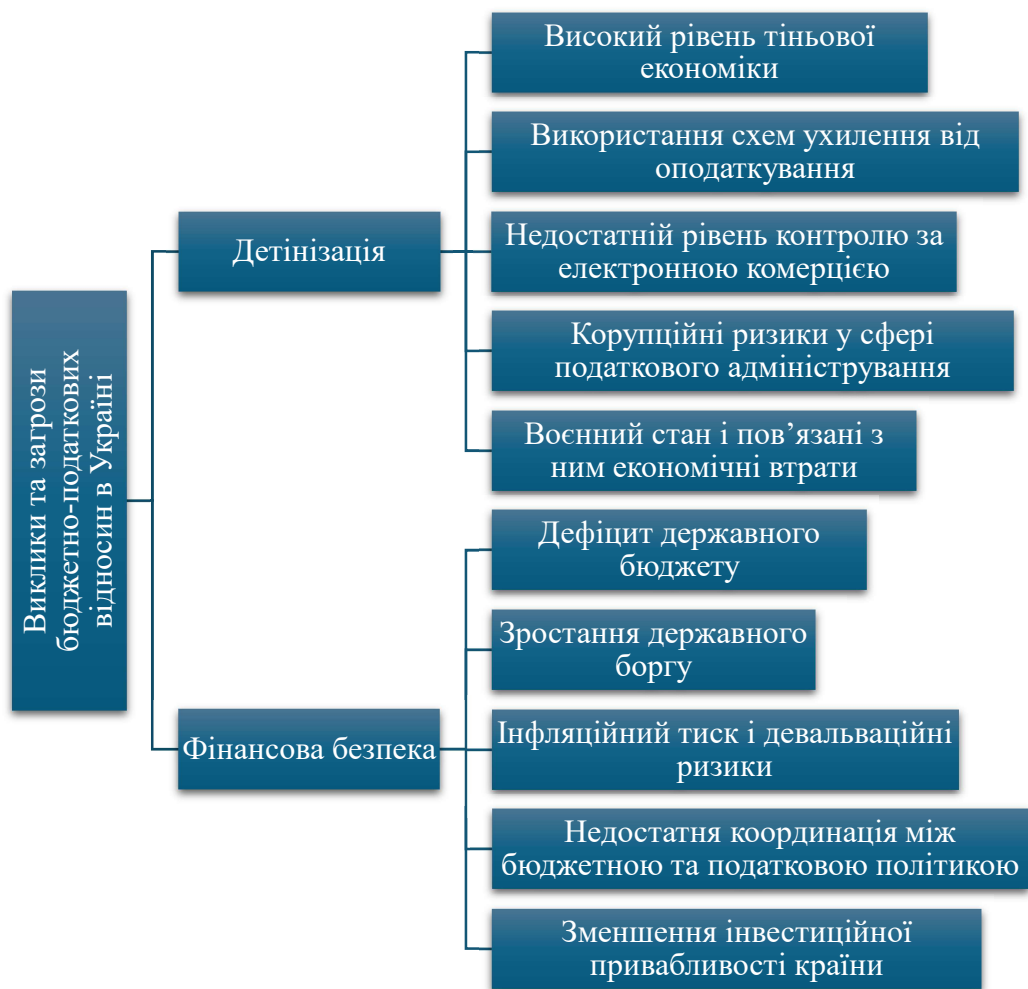
Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан бюджетно-податкових відносин в Україні формується під впливом воєнного часу, глибоких структурних змін в економіці та зростаючої залежності від зовнішньої фінансової підтримки. Державний бюджет функціонує в умовах хронічного дефіциту, який значною мірою зумовлений високими видатками на оборону та безпеку, соціальний захист і відновлення зруйнованої інфраструктури. Водночас доходна база бюджету залишається вразливою

через скорочення економічної активності, міграційні процеси, втрату частини виробничого потенціалу та нерівномірність податкових надходжень.

Податкова система України зберігає змішаний характер, поєднуючи загальну та спрощену системи оподаткування, що дозволяє підтримувати малий бізнес, але водночас створює можливості для оптимізації та мінімізації податкових зобов'язань. Основними бюджетоутворюючими податками залишаються податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств та акцизний податок. Проте значна частка економіки перебуває в тіні, що обмежує потенціал мобілізації внутрішніх ресурсів і зумовлює потребу в посиленні адміністрування та контролю.

В умовах воєнного стану, який було запроваджено у 2022 році внаслідок повномасштабного воєнного вторгнення РФ до України, бюджетно-податкові відносини характеризуються підвищеною централізацією фінансових ресурсів і перерозподілом коштів на користь сектору безпеки та оборони. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у фінансуванні соціальних і гуманітарних потреб, однак їхня дохідна база суттєво залежить від міжбюджетних трансфертів. Це посилює значення ефективної системи горизонтального та вертикального вирівнювання. Одночасно триває процес адаптації податкової політики до європейських стандартів у контексті євроінтеграції. Впроваджуються механізми міжнародного обміну податковою інформацією, удосконалюється трансфертне ціноутворення, посилюється цифровізація податкового адміністрування. Разом із тим проблемними залишаються питання стабільності податкового законодавства, рівня довіри платників до фіскальних органів та ефективності протидії ухиленню від оподаткування [6].

У категорії детінізації бюджетно-податкових відносин в Україні ключовим викликом залишається високий рівень тіньової економіки, що зумовлює значні втрати доходів бюджету та спотворює конкурентне середовище (рис. 1).

Рис. 1. Виклики та загрози бюджетно-податкових відносин в Україні у категорії детінізації та фінансової безпеки

Джерело: сформовано на основі [6-7, 14].

Суттєвим викликом є також низький рівень податкової культури та довіри до державних інституцій, через що частина суб'єктів господарювання схильна мінімізувати податкові зобов'язання поза межами правового поля. До загроз належить використання схем ухилення від оподаткування та агресивного податкового планування, зокрема через фіктивне підприємництво, трансфертне ціноутворення та виведення прибутку в низькоподатковій юрисдикції. В умовах цифровізації додатковим викликом постає недостатній рівень контролю за електронною комерцією та новими формами зайнятості, що ускладнює повноцінне охоплення податковою базою нових сегментів економіки. Окремою загрозою є корупційні ризики у сфері податкового адміністрування, які знижують ефективність заходів з детінізації та формують нерівні умови для платників податків. Водночас воєнний стан і

пов'язані з ним економічні втрати поглиблюють тінізаційні процеси через скорочення офіційної зайнятості та релокацію бізнесу.

У категорії фінансової безпеки бюджетно-податкові відносини України стикаються з такими викликами, як хронічний дефіцит державного бюджету, що посилює залежність від зовнішніх запозичень та міжнародної фінансової допомоги. Значною загрозою є зростання державного боргу та витрат на його обслуговування, що обмежує можливості фінансування соціально-економічного розвитку. Додатковим викликом виступає нестабільність податкових надходжень в умовах економічної турбулентності, спричиненої війною та структурними дисбалансами економіки.

Серед загроз слід виокремити інфляційний тиск і девальваційні ризики, які впливають на реальну дохідну базу бюджету та купівельну спроможність населення. Важливим викликом є також недостатня координація між бюджетною та податковою політикою, що може знижувати результативність фіскальних інструментів. У довгостроковій перспективі загрозою також виступає зменшення інвестиційної привабливості країни, якщо бюджетно-податкова система залишатиметься нестабільною та непередбачуваною для бізнесу [7].

Взаємозалежність цих схем має комплексний характер, оскільки частина з них функціонує у зв'язці. Наприклад, контрабанда часто поєднується з подальшою реалізацією товарів через «дроблення» бізнесу або використання ФОП для мінімізації податків. «Скрутки» з ПДВ пов'язані з фіктивним підприємництвом і підміною товарних кодів, а виплата зарплат «у конвертах» нерідко поєднується з використанням спрощеної системи оподаткування для зменшення навантаження на фонд оплати праці. Неформальна самозайнятість і тіньова оренда землі також інтегруються у ширші схеми мінімізації податкових зобов'язань, внаслідок чого бюджет України щорічно втрачає величезні суми.

Найбільші втрати пов'язані із виплатою заробітної плати «в конвертах» (зокрема мінімізацією через МЗП та неофіційні доплати), які оцінюються на рівні 200-265 млрд грн щороку при потенційному обсязі самої схеми 400-510

млрд грн. Значними є також втрати від порушення митних правил, контрабанди та корупції на кордоні – близько 105-120 млрд грн при обсязі схем 300-360 млрд грн. Фіктивне підприємництво, зокрема «скрутки», «каруселі», підміна кодів товарів і «дроби та мули», призводить до втрат бюджету на рівні 38-48 млрд грн при загальному потенційному обсязі 250-320 млрд грн [8].

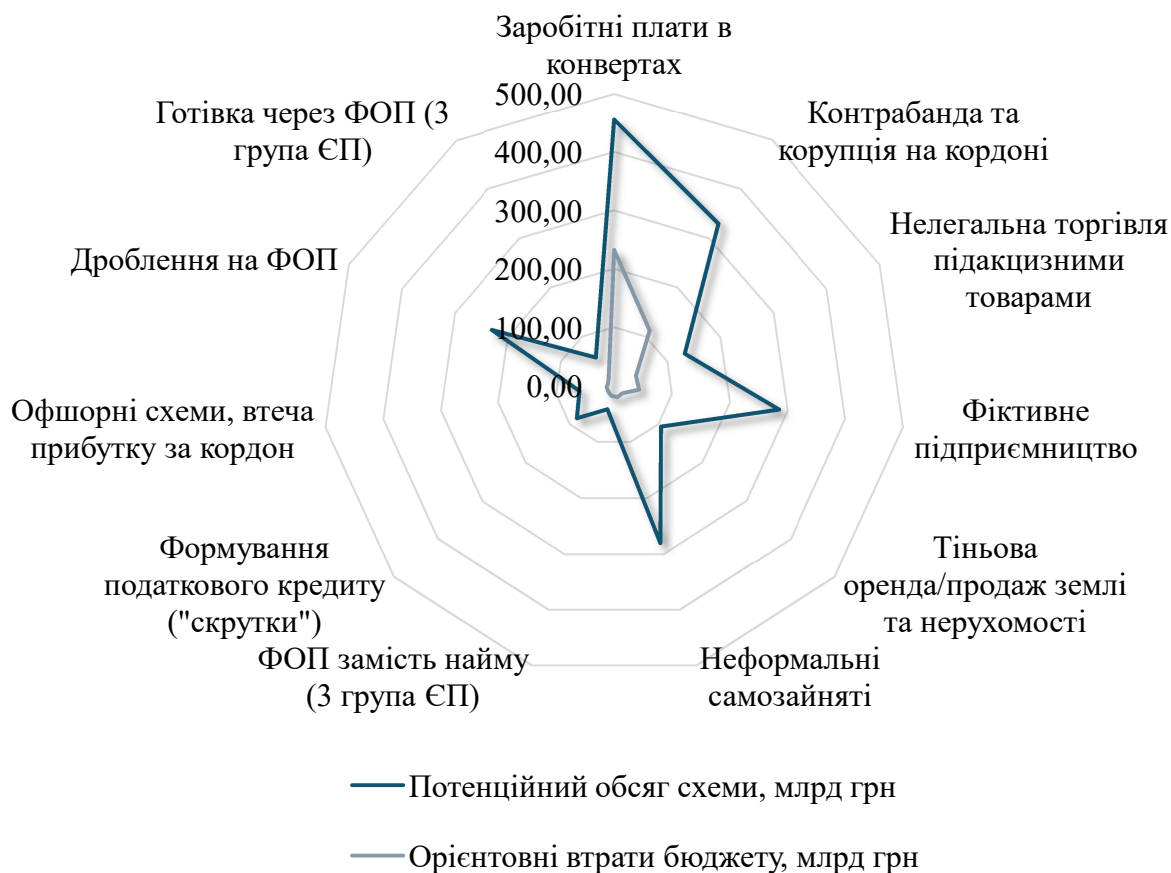
Контрабанда та нелегальна торгівля підакцизними товарами формують ще 39-43 млрд грн втрат за обсягу схем 126-140 млрд грн. Тіньова оренда сільськогосподарських земель і операції із землею та нерухомістю зумовлюють недонадходження у межах 18-20 млрд грн при обсязі 100-112 млрд грн. Неформальна самозайнятість, коли особи працюють без офіційної реєстрації, оцінюється як джерело 16-24 млрд грн втрат за обсягу схем 260-400 млрд грн, що свідчить про значний розрив між масштабом явища та прямими податковими втратами.

Використання ФОП замість найму (3 група єдиного податку) формує 16-19 млрд грн втрат при обсязі 38-45 млрд грн, тоді як «скрутки» та штучне формування податкового кредиту дають 13-15 млрд грн втрат за обсягу 78-90 млрд грн. Офшорні схеми та виведення прибутку за кордон (BEPS) оцінюються у 12-14 млрд грн втрат при потенційному обсязі 55-65 млрд грн. «Дроблення» бізнесу на ФОП створює 10-13 млрд грн недонадходжень при 220-240 млрд грн обсягу схем, а використання готівки через ФОП (3 група) – 7-27 млрд грн при 55-60 млрд грн потенційного обсягу (рис. 2).

Сукупно зазначені втрати сягають сотень мільярдів гривень щороку, що є співмірним із великою часткою доходів державного бюджету та створює пряму залежність між рівнем поширення схем ухилення та масштабами бюджетного дефіциту, підвищує потребу в державних запозиченнях і посилює боргове навантаження [9].

Боротьба з найбільшими схемами, зокрема із «конвертними» зарплатами та контрабандою, може дати найбільший ефект для збалансування бюджету. Однак системний результат можливий лише за умови реалізації комплексу заходів із вдосконалення бюджетно-податкових

відносин, направлених перш за все на мінімізацію втрат від схем ухилення від сплати податків.

Рис. 2. Орієнтовні втрати бюджету України внаслідок реалізації схем ухилення від сплати податків, млрд грн
Джерело: сформовано на основі [8-9].

У категорії детінізації ключовим заходом з удосконалення бюджетно-податкових відносин в Україні має стати посилення цифровізації податкового адміністрування та розширення використання електронних сервісів, що дасть змогу мінімізувати людський фактор, зменшити корупційні ризики та підвищити прозорість операцій.

Важливим заходом є впровадження ризик-орієнтованої системи податкового контролю, яка дозволить концентрувати ресурси контролюючих органів на найбільш проблемних сегментах економіки. Доцільним також є удосконалення механізмів обміну податковою інформацією з іншими державами та імплементація міжнародних стандартів протидії розмиванню

податкової бази, що сприятиме боротьбі з виведенням прибутків за кордон. Суттєве значення має стимулювання добровільної сплати податків через підвищення податкової культури та прозорості використання бюджетних коштів, оскільки довіра до держави безпосередньо впливає на рівень детінізації.

Окрему роль відіграє спрощення податкового законодавства та зменшення адміністративного навантаження на бізнес, що створює передумови для легалізації підприємницької діяльності. В умовах розвитку цифрової економіки важливою мірою є розширення інструментів контролю за електронною комерцією та новими формами зайнятості, що забезпечить повніше охоплення податкової бази [10].

У категорії фінансової безпеки вдосконалення бюджетно-податкових відносин потребує насамперед забезпечення середньострокового бюджетного планування та підвищення якості прогнозування доходів і видатків, що дозволить зменшити фіскальні дисбаланси. Необхідним заходом є оптимізація структури державних видатків із пріоритезацією інвестиційних та оборонних програм, що підвищує стійкість фінансової системи. Важливим напрямом виступає зниження рівня дефіциту бюджету через розширення доходної бази та підвищення ефективності податкового адміністрування, що сприятиме скороченню боргового навантаження (рис. 3).

Доцільним є також управління державним боргом на засадах мінімізації валютних ризиків і подовження строків запозичень, що посилює макрофінансову стабільність. В умовах воєнних та післявоєнних викликів особливого значення набуває диверсифікація джерел бюджетних надходжень і розвиток внутрішнього фінансового ринку, що зменшує залежність від зовнішнього фінансування. Крім того, стратегічним кроком є посилення координації між бюджетною, податковою та монетарною політикою, що забезпечить узгодженість фіскальних рішень і підвищить загальний рівень фінансової безпеки держави [11].

Рис. 3. Заходи щодо вдосконалення бюджетно-податкових відносин в Україні у категорії детінізації та фінансової безпеки

Джерело: сформовано на основі [10-11, 15].

Реалізація вищенаведених заходів із вдосконалення бюджетно-податкових відносин має комплексний вплив як на детінізацію економіки, так і на зміцнення фінансової безпеки України. Посилення цифровізації податкового адміністрування та розширення електронних сервісів сприяє зменшенню можливостей для приховування доходів, автоматизує контрольні процедури та обмежує корупційні практики, що безпосередньо скорочує масштаби тіньової діяльності. Водночас це підвищує прогнозованість податкових надходжень, формуючи міцнішу дохідну базу бюджету (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив реалізації заходів вдосконалення бюджетно-податкових відносин на детінізацію економіки та фінансову безпеку України

Заходи вдосконалення бюджетно-податкових відносин	Вплив на детінізацію економіки	Вплив на фінансову безпеку
Посилення цифровізації податкового адміністрування та розширення електронних сервісів	Зменшення можливостей для приховування доходів, автоматизація контролю, скорочення корупційних практик	Підвищення стабільності та прогнозованості податкових надходжень, зміцнення дохідної бази бюджету
Впровадження ризик-орієнтованої системи податкового контролю	Концентрація перевірок на секторах із високими ризиками ухилення, зменшення тіньових схем	Раціональне використання адміністративних ресурсів, зростання ефективності фіскальної політики
Імплементация міжнародних стандартів обміну податковою інформацією та протидії розмиванню податкової бази	Обмеження виведення прибутків у низькоподатковій юрисдикції, детінізація транснаціональних операцій	Зростання податкових надходжень, зменшення втрат бюджету від агресивного податкового планування
Підвищення податкової культури та прозорості використання бюджетних коштів	Зростання добровільної сплати податків, легалізація підприємницької діяльності	Формування довіри до державної фінансової політики, довгострокова стабілізація доходів бюджету
Спрощення податкового законодавства та зменшення адміністративного навантаження	Стимулювання виходу бізнесу з тіні, скорочення витрат на дотримання податкових норм	Розширення податкової бази, підвищення інвестиційної привабливості економіки
Розширення контролю за електронною комерцією та новими формами зайнятості	Легалізація доходів у цифровому секторі, зменшення неформальної зайнятості	Збільшення надходжень до бюджету з нових сегментів економіки, підвищення адаптивності фіскальної системи
Запровадження середньострокового бюджетного планування та покращення прогнозування	Створення передбачуваних умов для бізнесу, зменшення стимулів до тінізації через стабільність правил	Зниження дефіциту бюджету, підвищення макрофінансової стійкості
Оптимізація структури державних видатків	Підвищення ефективності використання бюджетних коштів, зростання довіри платників податків	Раціональний розподіл ресурсів, посилення фінансової стабільності держави
Управління державним боргом із мінімізацією валютних ризиків	Непрямий вплив через зменшення макроекономічної нестабільності, що знижує стимули до тінізації	Скорочення боргового навантаження, зменшення ризиків бюджетної кризи
Посилення координації між бюджетною, податковою та монетарною політикою	Формування стабільного економічного середовища, що стимулює легальну діяльність	Узгодженість фіскальних рішень, підвищення загального рівня фінансової безпеки

Джерело: сформовано на основі [12-13, 16].

Впровадження ризик-орієнтованої системи податкового контролю забезпечує концентрацію перевірок у найбільш проблемних секторах, де ризики ухилення від оподаткування є найвищими, що сприяє руйнуванню тіньових схем. Для фінансової безпеки це означає більш ефективне використання адміністративних ресурсів і зростання результативності фіскальної політики. Імплементация міжнародних стандартів обміну податковою інформацією та протидії розмиванню податкової бази обмежує можливості виведення прибутків у низькоподаткові юрисдикції, детінізує транснаціональні фінансові потоки й одночасно забезпечує додаткові надходження до бюджету, зменшуючи втрати від податкового планування.

Підвищення податкової культури та прозорості використання бюджетних коштів стимулює добровільну сплату податків і легалізацію підприємницької діяльності, що скорочує частку неформального сектору. Для фінансової безпеки це створює довгострокову основу стабілізації бюджетних доходів через зростання довіри до державної фінансової політики. Спрощення податкового законодавства та зменшення адміністративного навантаження на бізнес знижує витрати на дотримання податкових норм і мотивує суб'єктів господарювання працювати легально, що розширює податкову базу та підвищує інвестиційну привабливість економіки [17].

Розширення контролю за електронною комерцією та новими формами зайнятості сприяє легалізації доходів у цифровому секторі й зменшенню неформальної зайнятості, водночас збільшуючи надходження з нових сегментів економіки та підвищуючи адаптивність фіскальної системи. Запровадження середньострокового бюджетного планування і покращення прогнозування доходів та видатків формує передбачувані умови для бізнесу, зменшуючи стимули до тінізації через стабільність правил гри, а також знижує ризик бюджетних дисбалансів і посилює макрофінансову стійкість держави.

Оптимізація структури державних видатків підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів і зміцнює довіру платників податків, що позитивно впливає на рівень легалізації економічної діяльності, одночасно забезпечуючи раціональний розподіл фінансових ресурсів та зміцнення фінансової стабільності. Управління державним боргом із мінімізацією валютних ризиків і подовженням строків запозичень опосередковано зменшує стимули до тінізації через зниження макроекономічної нестабільності, а також скорочує боргове навантаження та ризики бюджетної кризи. Посилення координації між бюджетною, податковою та монетарною політикою формує узгоджене економічне середовище, що стимулює легальну діяльність і підвищує загальний рівень фінансової безпеки країни [18].

Таким чином, удосконалення бюджетно-податкових відносин в Україні є системною передумовою одночасного скорочення масштабів тіньової економіки та зміцнення фінансової безпеки держави. Комплексна реалізація заходів, спрямованих на цифровізацію адміністрування, підвищення прозорості, спрощення податкових процедур, запровадження стратегічного бюджетного планування та ефективне управління державним боргом, створює умови для розширення податкової бази, стабілізації бюджетних надходжень і зниження фіскальних ризиків. У сукупності це сприяє формуванню передбачуваного та стійкого фінансового середовища, підвищенню довіри до державної політики й забезпеченню довгострокової макроекономічної стабільності України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Бюджетно-податкові відносини в Україні перебувають у тісному взаємозв'язку з процесами детінізації економіки та формуванням належного рівня фінансової безпеки. Тіньові практики продовжують суттєво впливати на обсяг і структуру бюджетних надходжень, знижуючи ефективність фіскальної політики та створюючи додаткові ризики для стабільності державних фінансів. Удосконалення механізмів податкового адміністрування, підвищення прозорості фінансових потоків і впровадження

сучасних цифрових інструментів контролю визначаються ключовими умовами для зменшення масштабів тінізації та зміцнення фінансової стійкості держави. Результати дослідження підтверджують необхідність комплексного підходу до реформування бюджетно-податкової системи, який має поєднувати інституційні зміни, технологічні рішення та стратегічне бачення розвитку фінансової сфери.

Перспективи подальших розвідок полягають у поглибленні аналізу впливу цифровізації на детінізаційні процеси, оцінюванні ефективності нових інструментів податкового контролю, а також у дослідженні взаємодії між фіскальною політикою та системою національної безпеки в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій. Подальші наукові напрацювання можуть сприяти формуванню більш стійкої, прозорої та адаптивної моделі бюджетно-податкових відносин, здатної забезпечити довгострокову фінансову стабільність України.

Література

1. Огренич Ю. О., Щебликіна І. О., Сопіна А. Є. Бюджетно-податкова політика України: особливості та напрямки вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2024. №69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-61>

2. Огренич Ю. О., Кармазіна В. С. Особливості функціонування контролюючих органів у сфері реалізації податкової та митної політики в Україні під час воєнного стану: стан і напрямки вдосконалення. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Економіка і менеджмент*. 2023. №54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2023-54-6>

3. Косова Т., Тренкін Є. Бюджетно-податкові відносини у системі фінансової безпеки України: контекст детінізації. *Управління змінами та інновації*. 2025. № 16. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2025-16-12>

4. Котвицька Н. М., Стародубов І. В., Буряк В. В. Управління інструментами бюджетно-податкової політики у боротьбі з тіньовою

діяльністю в період економічної трансформації. *Економіка і управління*. 2024. №4. DOI: 10.36919/2312-7872.4.2024.29

5. Ружицький І. Ю. Оцінювання впливу поширення тінізаційної та корупційної складової на формування економічної безпеки. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. № 2. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-2-12>

6. Жаріков А. Ю. Бюджетно-податкова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.203

7. Чугунов І. Макогон В. Бюджетно-податкова політика в умовах невизначеності. *Scientia fructuosa*. 2023. №4. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(150\)02](https://doi.org/10.31617/1.2023(150)02).

8. Недоотримані доходи бюджету: хто винен найбільше. ZN,UA. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/nedootrimani-dokhodi-bjudzhetu-khto-vinen-najbilshe.html> (дата звернення: 20.02.2026).

9. Як змінились схеми ухилення від податків? CASE Україна. URL: <https://case-ukraine.com.ua/news/yak-zminylys-shemy-uhylennya-vid-podatktiv/> (дата звернення: 21.02.2026)

10. Руцишин Н., Мединська Т., Олійник Н. Податкове ухилення в Україні: аналіз причин, економічних наслідків та заходи протидії. *Development Service Industry Management*. 2025. №1. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9(33))

11. Коровчук Ю. І., Котик Х. Р., Онищук С. В. Особливості і закономірності впливу схем уникнення/ухилення від сплати податків на глобальну фінансову систему. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2025. №21. DOI: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/9371/9203>

12. Макогон В. Державний податковий менеджмент в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2025 №3. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(161\)11](https://doi.org/10.31617/1.2025(161)11).

13. Шаповал О. Податкова політика в системі фінансових важелів державного регулювання бюджетних відносин. *Управління змінами та інновації*. 2023. №7. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-9>

14. Khalatur S., Trokhymets O., Karamushka O. (2020). Conceptual basis of tax policy formation in the globalization conditions. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6 (2), 81–92. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/793>

15. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P., & Pavlenko, O.S. (2022). Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism. *Academy review*, 2(57), 249-266. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>

16. Khalatur S., Kravchenko M., Masliaieva O., Ilchenko O., & Shramko I. (2023). Influence parameters identification of resource potential components on food security. *E3S Web of Conferences*, 538, 03001 (2024). <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453803001>

17. Khalatur, S., Dovgal, O., Karamushka, O., Brovko, L., & Vodolazska, O. (2024). Innovative trends of financial engineering to the way of digital economy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 136–150. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4508>

18. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V., & Pavlenko, O. (2024). Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2 (55), 199–212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

References

1. Ohrenych, Yu.O., Shcheblykina, I.O. and Sopina, A.Ye. (2024), “Budget and tax policy of Ukraine: features and directions of improvement”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 69. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-61>.

2. Ohrenych, Yu.O. and Karmazina, V.S. (2023), “Features of functioning of controlling bodies in the field of implementation of tax and customs policy in Ukraine under martial law: state and directions of improvement”, *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment*, vol. 54. <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2023-54-6>.

3. Kosova, T. and Trenkin, Ye. (2025), “Budget and tax relations in the system of financial security of Ukraine: context of de-shadowing”, *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*, vol. 16. <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-16-12>.

4. Kotvytska, N.M., Starodubov, I.V. and Buriak, V.V. (2024), “Management of instruments of budget and tax policy in combating shadow activity during the period of economic transformation”, *Ekonomika i upravlinnia*, vol. 4. <https://doi.org/10.36919/2312-7872.4.2024.29>.

5. Ruzhytskyi, I.Yu. (2021), “Assessment of the impact of the spread of shadow and corruption components on the formation of economic security”, *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky*, vol. 2. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-2-12>.

6. Zharikov, A.Yu. (2021), “Budget and tax policy as an instrument of socio-economic development of the country”, *Efektivna ekonomika*, vol. 12. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.203>.

7. Chuhunov, I. and Makohon, V. (2023), “Budget and tax policy under conditions of uncertainty”, *Scientia fructuosa*, vol. 4. [https://doi.org/10.31617/1.2023\(150\)02](https://doi.org/10.31617/1.2023(150)02).

8. ZN.UA (2026), “Budget revenue shortfall: who is most to blame”, available at: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/nedootrimani-dokhodi-bjudzhetu-khto-vinen-najbilshe.html> (Accessed 18 February 2026).

9. CASE Ukraine (2026), “How have tax evasion schemes changed?”, available at: <https://case-ukraine.com.ua/news/yak-zminylys-shemy-uhylennya-vid-podatki/> (Accessed 15 February 2026).

10. Rushchyshyn, N., Medynska, T. and Oliinyk, N. (2025), “Tax evasion in Ukraine: analysis of causes, economic consequences and counteraction measures”, *Development Service Industry Management*, vol. 1. [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9(33)).

11. Korovchuk, Yu.I., Kotyk, Kh.R. and Onyshchuk, S.V. (2025), “Features and regularities of the impact of tax avoidance/evasion schemes on the global financial system”, *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 21, available at: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/9371/9203>.

12. Makohon, V. (2025), “State tax management under martial law”, *Scientia fructuosa*, vol. 3. [https://doi.org/10.31617/1.2025\(161\)11](https://doi.org/10.31617/1.2025(161)11).
13. Shapoval, O. (2023), “Tax policy in the system of financial levers of state regulation of budget relations”, *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*, vol. 7. <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-9>.
14. Khalatur, S., Trokhymets O. and Karamushka, O. (2020), “Conceptual basis of tax policy formation in the globalization conditions”, *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 6 (2), pp. 81–92, available at: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/793> (Accessed 17 February 2026).
15. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P. and Pavlenko, O.S. (2022), “Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism”, *Academy review*, vol. 2(57), pp. 249-266. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>.
16. Khalatur, S., Kravchenko, M., Masliaieva, O., Ilchenko, O. and Shramko, I. (2023), “Influence parameters identification of resource potential components on food security”, *E3S Web of Conferences*, vol. 538, 03001. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453803001>
17. Khalatur, S., Dovgal, O., Karamushka, O., Brovko, L. and Vodolazska, O. (2024), “Innovative trends of financial engineering to the way of digital economy”, *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 6(59), 136–150. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4508>
18. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V. and Pavlenko, O. (2024), “Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine”, *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 2 (55), pp. 199–212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

Отримано редакцією журналу / Received: 25.02.26

Прорецензовано / Revised: 04.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 20.03.26